

Main navigation DA

- [BORGER](#)
- [VIRKSOMHED](#)
- [POLITIK](#)
- [KOMMUNEN](#)
- [ENGLISH](#)

Velkommen til Frederiksberg Kommune

Search

Referat til mødet i Børneudvalget den 15. maj 2017 kl. 18:15 i Udvalgsværelse 2

[FOLD ALLE IND](#)

[Pkt. 48 Meddelelser fra udvalgsformand, udvalgsmedlemmer og forvaltning](#)

[Pkt. 49 Forslag til beslutning fra 2. viceborgmester Michael Vindfeldt om undskyldning til Godhavnsdrenge](#)

Resume

Beslutningsforslaget omhandler spørgsmålet om, hvorvidt der skal gives en undskyldning til de børn og unge, der blev anbragt på Godhavn i 60'erne og 70'erne og som under deres ophold her var udsat for forskellige former for overgreb.

Indstilling

Børneudvalget , 8. maj 2017, pkt. 39:

Udsat efter drøftelse.

Sagsfremstilling

I Kommunalbestyrelsens møde den 20. marts 2017 har 2. viceborgmester Michael Vindfeldt stillet følgende beslutningsforslag:

"Kommunalbestyrelsen beslutter at rette henvendelse til foreningen for Godhavnsdrene for, at Frederiksberg kan give en formel undskyldning til de evt. nulevende, som Frederiksberg i sin tid placerede på børnehjemmet.

Begrundelse:

Socialdemokratiet v/ 2. viceborgmester Michael Vindfeldt har tidligere stillet spørgsmål til borgmesteren om, hvorvidt Frederiksberg har benyttet det berøgtede børnehjem "Godhavn" i sin tid, hvor de anbragte drenge var udsat for forfærdelige psykiske såvel som fysiske og i nogle tilfælde seksuelle overgreb. Svaret hertil var fra børneudvalgsformanden, at man havde benyttet børnehjemmet, men at det ville være ressourcemæssigt tungt at prøve at lokalisere de pågældende evt. nulevende tidligere godhavnsdrenge. Socialdemokratiet mener, at det er på tide, at Frederiksberg Kommune derfor officielt siger undskyld til evt. nulevende Godhavnsdrenge for den behandling, de har fået, fordi Frederiksberg brugte Godhavn"

Indledningsvis skal det anføres, at der tidligere har været stillet en lignende forespørgsel og der henvises i den forbindelse til vedlagte besvarelse af et KBS spørgsmål i notat af 1. juni 2016, hvor Børne- og Ungeområdet sammen med Stadsarkivet har søgt at danne sig et overblik over antallet af henvisninger til Godhavn, samt mulighederne for nærmere at finde frem til de konkrete personsager.

Der er også i den forbindelse lavet en opgørelse over de tilfælde, hvor det har kunnet konstateres, at børn konkret er henvist til Godhavn på baggrund af de oplysninger der fremgår af Kommunalbestyrelsens trykte forhandlinger.

Omkring antallet af drenge anbragt i 60'erne anføres det ikke præcist i de trykte forhandlinger, hvilket konkret skolehjem barnet er henvist til. I lyset af antallet af henvisninger til skolehjem på eksempelvis 27 børn og unge i 1967 og 21 i 1969 er der en betydelig sandsynlighed for, at Godhavn har været blandt disse anbringelsessteder.

Spørgsmålet om en undskyldning til de børn og unge der har været anbragt på Godhavn har flere gange været bragt op på Folketings- og Ministerniveau. Seks forskellige socialministre har derfor fået rejst spørgsmål om at der gives en officiel undskyldning til de anbragte på Godhavn. Forslag om denne undskyldning er ved alle seks forespørgsler blevet afvist.

Begrundelserne herfor har bl.a. været, at Regeringen "ikke kan påtage sig ansvaret for, hvordan samfundet dengang var indrettet eller menneskesynet for så mange år siden" til at en undskyldning i givet fald kunne udløse et erstatningsansvar i forhold til nogle af de anbragte børn og unge.

Samtidig har samtlige ministre udtrykt beklagelse overfor de forhold, der på daværende tidspunkt herskede på skolehjemmet Godhavn og beklaget de overgreb og medicinske forsøg som den gruppe af børn der i 50'erne og 60'erne var anbragt på Godhavn blev udsat for.

Social- og Børneminister Mai Mercado har senest den 28. marts 2017 afvist at give en undskyldning og er således den sjette minister, der afviser at der fra Regeringens side gives en undskyldning til de anbragte børn og unge.

Samtidig har ministeren tilføjet, at hun gerne personligt vil beklage "de forhold" børnene levede under og giver udtryk for, at de forhold "er udtryk for et menneskesyn og holdninger som vi i dag finder helt uacceptable".

Børne- og Ungeområdet anbefaler ikke, at Frederiksberg Kommune på det foreliggende grundlag, og henset til Socialministeriets stilling i sagen, går enegang og giver undskyldning. Institutionen har været drevet af Staten, ligesom det er staten, der har ført tilsyn, hvorfor det vurderes at være et anliggende for Socialministeriet, at foholde sig til spørgsmålet om undskyldning til Godhavndrengene.

Økonomi

ingen

Borgmesterpåtegning

Nej

Behandling

Børneudvalget, Kommunalbestyrelsen

Historik

Indstilling 8. maj 2017, pkt. 39:

Børne- og Ungeområdet indstiller, at beslutningsforslaget ikke imødekommes.

KBS's trykte forhandlinger

Besvarelse af KBS spørgsmål af 1. juni 2016

Pkt. 50 Forespørgsel fra 2. viceborgmester Michael Vindfeldt, rådmand Sine Heltberg, kommunalbestyrelsesmedlem Gunvor Wibroe og kommunalbestyrelsesmedlem Anja Camilla Jensen om normeringer i daginstitutioner

Resume

Kommunalbestyrelsen oversendte i mødet den 20. marts 2017 en forespørgsel fra 2. viceborgmester Michael Vindfeldt, rådmand Sine Heltberg, kommunalbestyrelsesmedlem Gunvor Wibroe og kommunalbestyrelsesmedlem Anja Camilla Jensen om normeringer i daginstitutioner til Børneudvalget. Med denne sag følger en besvarelse af de stillede spørgsmål.

Indstilling

Børneudvalget , 8. maj 2017, pkt. 38:

Udsat.

Sagsfremstilling

I Kommunalbestyrelsens møde den 20. marts 2017 stillede 2. viceborgmester Michael Vindfeldt, rådmand Sine Heltberg, kommunalbestyrelsesmedlem Gunvor Wibroe og kommunalbestyrelsesmedlem Anja Camilla Jensen følgende spørgsmål om normeringer i daginstitutioner m.v.

"Socialdemokratiet mener, at der er for få voksne pr. barn i børnehaver og vuggestuer. Det fører til mindre voksentid, dårligere indlæring og potentielt ringere trivsel. Vores daginstitutioner gør det fantastisk, men rammerne sætter nogle alvorlige grænser. Det skal vi turde debattere og få afdækket. Socialdemokratiet mener i øvrigt, at det er en skændsel, at Frederiksberg har færre voksne pr. barn end fx København og Rødovre. Socialdemokratiet ønsker derfor afdækket hvilken udvikling, der har været i normeringer (voksen pr. barn) i de frederiksbergske vuggestuer og børnehaver fra 2005 - 2017 samt konsekvenserne heraf.

Konkret ønskes følgende spørgsmål besvaret:

1. Hvad var normeringerne i kommunale institutioner i årene 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2015 og 2017?
2. Hvad var de tilsvarende normeringer i sammenlignelige kommuner for de samme år?
3. Hvad var institutionstaksterne i de samme år, idet der bedes taget højde for indførelsen af madordning?
4. Hvordan har borgertilfredsheden udviklet sig i de tilsvarende år for dette område?
5. Hvordan har sygefraværet på institutionerne været i disse år?
6. Hvordan har udviklingen været i forhold til nedlæggelse af små institutioner og sammenlægninger, herunder hvad var den gennemsnitlige institutionsstørrelse i 2005, 2009 og 2017?
7. Forvaltningen bedes komme med konkrete forslag til, hvordan de enkelte daginstitutioner kan gives bedre normeringsrammer, herunder et økonomisk estimat herfor."

I det følgende besvares de stillede spørgsmål, i det omfang tilgængelige data gør det muligt.

1. Hvad var normeringerne i kommunale institutioner i årene 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2015 og 2017?

I Frederiksberg Kommune udmeldes der budget til daginstitutionerne på baggrund af de faktorer og standarder, som indgår i kommunens normeringsmodel. Modellen indgår i et såkaldt administrationsgrundlag for dagtilbud. Kommunens administrationsgrundlag blev udarbejdet i 2010 og dannede grundlag for budgetudmeldingen til 2011. Det er derfor ikke muligt at foretage sammenligningen mellem årene før 2011. Forud herfor forelå ikke et samlet administrationsgrundlag.

En af faktorerne i normeringsmodellen er en såkaldt belastningsgrad, som indgår i beregningen sammen med institutionernes grundåbningstid og antallet af børn til at udregne et antal personaletimer pr. uge i de enkelte institutioner.

Ved den aktuelle belastningsgrad på 4,85 for vuggestuebørn udgør normeringen 109 personaletimer pr. uge (44 grundåbningstimer) til en vuggestuegruppe med 12 børn. Normeringen svarer til 2,9 fuldtidsstilling.

Ved den aktuelle belastningsgrad på 9,7 for børnehavebørn udgør normeringen 100 personaletimer pr. uge (44 grundåbningstimer) til en børnehavegruppe på 22 børn. Normeringen svarer til 2,7 fuldtidsstilling.

Herudover tildeles der, jf administrationsgrundlaget, personaletimer til følgende:

- Yderåbningstid
- Dispensationstimer
- Skov- og busgrupper
- Særlige formålspladser
- Ledelse
- Vikarer

I tabellen er opgjort belastningsgraden for vuggestuebørn og børnehavebørn i perioden 2011-2017.

Belastningsgrad i grundåbningstiden	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Vuggestue	4,98	5,02	4,921	4,948	4,94	4,94	4,85
Børnehave	9,96	10,04	9,842	9,896	9,88	9,88	9,70

Ved en lavere belastningsgrad, vil der være flere personaletimer til rådighed til den enkelte vuggestuegruppe eller børnehavegruppe. Ved en højere belastningsgrad, vil der være færre personaletimer er der til rådighed. Som det ses, har belastningsgraden varieret en smule fra år til år i Frederiksberg Kommune, idet der dog siden 2014 er sket et fald i belastningsgraden og dermed en øget personale normering. Dette hænger sammen med budgettilførslen i 2013 på 14,47 mio. kr. og i 2017 på 7,25 mio. kr. (2017 pris- og lønniveau).

2. Hvad var de tilsvarende normeringer i sammenlignelige kommuner for de samme år?

Der eksisterer ikke en normeringsstatistik, der viser normeringerne i kommunale daginstitutioner i perioden. Hver enkelt kommune har udarbejdet et unikt administrationsgrundlag, der ikke umiddelbart lader sig sammenligne med andre kommuner.

Danmarks Statistik offentliggjorde en fejlbehæftet normeringsstatistik i efteråret 2016, som dog hurtigt blev trukket tilbage. Danmarks Statistik arbejder fortsat på at udarbejde en generel normeringsstatistik.

KORA opgjorde rapporten "Dagtilbudsområdet – kortlægning af kommunernes personaleforbrug og strukturelle vilkår" fra juni 2016 normeringerne i daginstitutioner landet over. De opgjorte tal for kommunernes personalenormeringer er i KORAs undersøgelse opgjort i oktober måned 2014. Der er derfor tale om et øjebliksbillede over voksen/barn ratio'en i oktober måned og ikke en helårsopgørelse.

Nedenstående tabel viser data fra KORAs undersøgelse for Frederiksberg Kommune samt kommuner, Frederiksberg Kommune ofte sammenlignes med. Barn / voksen ratio.

Kommune	Normeringer i daginstitutioner (gennemsnits-kommunen = indeks 100)	Vuggestuebørn pr. ansat	Børnehavebørn pr. ansat	Andel sårbare børn i %
Frederiksberg	103,6	3,6	6,3	4,3
København	108,4	3,4	6,0	8,1
Gentofte	102,9	3,6	6,4	2,8
Rødovre	112,6	3,3	5,8	9,7
Gladsaxe	111,4	3,3	5,9	8,3
Gennemsnits-kommune	100	3,8	6,6	10,4

KORA har undersøgt, om der ses en sammenhæng mellem andelen af sårbare børn i kommunen og kommunens ressourcegrundlag i forhold til personaleforbruget i daginstitutionerne. Når der ses på sammenligningskommunerne i ovenstående tabel ses det, at alle sammenligningskommunerne, på nær Gentofte, har en højere andel af sårbare børn i kommunen end Frederiksberg Kommune. Det kan være forklaringen på, at sammenligningskommunerne har højere personalenormeringer end Frederiksberg Kommune, idet personalenormeringen til særligt udsatte og sårbare børn indgår i den samlede beregning - og normeringen pr. barn til denne gruppe er ekstraordinært høj. KORA har dog ikke på landsplan kunne finde en signifikant statistisk sammenhæng mellem andelen af sårbare børn og personalenormeringer i daginstitutioner.

3. Hvad var institutionstaksterne i de samme år, idet der bedes taget højde for indførelsen af madordning?

I nedenstående tabel ses taksterne for en plads i henholdsvis vuggestue og børnehave i årene 2005, 2007, 2009, 2011, 2013, 2015 og 2017, ekskl. betaling for frokostordning.

År	Takst for plads i vuggestue pr. måned ekskl. madordning (kr.) i 2017-priser	Takst for plads i børnehave ekskl. madordning (kr.) i 2017-priser
2005	3776	2124
2007	3073	1644
2009	3078	1656
2011	2925	1576
2013	2829	1539
2015 (jan-jun)	2758	1486
2015 (jul-dec)	2799	1506
2017	2796	1543

* I 2005 var den tilladte forældrebetalingssandel op til 33 pct. I 2007 og frem, med undtagelse af 2010, hvor der var særregler i forbindelse med indførelse af frokostordning, har den tilladte forældrebetalingssandel været op til 25 pct. for en plads i dagtilbud. Hvis forældrebetalingssandelen i 2005 havde været 25 pct. som i de øvrige år, ville taksten for en plads i vuggestue have været 3.095 kr. og taksten for en plads i børnehave 1.735 kr.

**I 2015 blev taksterne for en plads i vuggestue og børnehave ændret i løbet af året. Årsagen skal findes i, at kommunerne modtog tilskud fra staten til mere pædagogisk personale i daginstitutioner, hvilket øgede bruttodriftsudgifterne, som taksten er beregnet på baggrund af.

4. Hvordan har borgertilfredsheden udviklet sig i de tilsvarende år for dette område?

Frederiksberg Kommune har gennem en årrække gennemført en Borgerundersøgelsen "Borgernes syn på Frederiksberg Kommune" i hver valgperiode. Med vedtagelsen af budget 2015 blev der afsat midler til at gennemføre undersøgelsen hvert andet år. I nedenstående tabel er borgertilfredsheden med dagtilbud vist for de år, hvor der foreligger en Borgerundersøgelse.

	Tilfredshed blandt kommunens borgere	Tilfredshed blandt forældre med børn i daginstitution
Borgerundersøgelsen 2008	60 procent	61 procent
Borgerundersøgelse 2012	65 procent	69 procent
Borgerundersøgelsen 2015	64 procent	68 procent
Borgerundersøgelsen 2017	Dataindsamling igang	Dataindsamling igang

Til uddybning kan det oplyses, at i den seneste brugertilfredshedsundersøgelse på dagtilbudsområdet fra 2016 fremgår, at der er en samlet tilfredshed blandt forældrene med børn i daginstitutioner på 88 procent. For uddybning se sagsfremstilling til Børneudvalgets møde den 20. februar 2017 sag nr. 10.

5. Hvordan har sygefraværet på institutionerne været i disse år?

I Frederiksberg Kommunes ledelsesinformationssystem er det ikke muligt at hente data for alle årene. Der findes data for sygefravær i årene 2011-2016, som er gengivet i tabellen nedenfor. Der er tale om samlet sygefravær, både kort og lang sygdom for alle personalekategorier i de kommunale og selvejende daginstitutioner.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sygefravær							
Integrerede institutioner	5,4%	6,3%	5,6%	6,2%	6,1%	5,6%	7,0%
Vuggestue	8,0%	5,1%	2,9%	1,3%	3,7%	2,4%	4,0%
Børnehave	3,1%	5,5%			2,4%	3,1%	9,4%

*I henhold til beslutning i magistraten den 17. november 2014 påbegyndte alle selvejende institutioner at indberette sygefravær i 2015. I perioden 2012-2014 indgår selvejende institutioner i det omfang, de har opgjort og indsendt data til Frederiksberg Kommune. Der er ikke oplysninger om fravær for de selvejende børnehaver i 2013 og 2014, hvor der ikke var nogen kommunale børnehaver.

****Aktuelt har Frederiksberg følgende kommunale og selvejende institutioner: 44 integrerede institutioner, 1 vuggestue og 1 børnehave.**

KL har i publikationen "Kend din kommune" i årene 2014, 2016 og 2017 opgjort sygefraværet i alle kommuner i årene 2012, 2014 og 2015. Se vedlagte bilag 2.

6. Hvordan har udviklingen været i forhold til nedlæggelse af små institutioner og sammenlægninger, herunder hvad var den gennemsnitlige institutionsstørrelse i 2005, 2009 og 2017?

Frederiksberg Kommune arbejder efter en strategi om etablering af fagligt og økonomisk bæredygtige institutioner. Udviklingen følger en overordnet prioritering i Kommunalbestyrelsen fra 2010 om, gennem udbygning af kapaciteten, at etablere institutioner med en størrelse på mellem 100 og 200 børn. Forståelsen bag denne prioritering er, at denne størrelse gør den enkelte institution mere driftsmæssig robust og samtidigt imødekommer forældrenes ønske om et sammenhængende dagtilbudsforløb med vuggestue og børnehave i samme institution.

Som led i denne strategi er 42 daginstitutioner ved sammenlægning, udbygning og nybygning omdannet til 18 daginstitutioner i perioden fra 2003 til 2015. Det ses som et vigtigt pejlemærke, at såvel nybyggede som sammenlagte større institutioner er blevet bygget og indrettet, så der fortsat er mulighed for at fastholde små, skærmede miljøer, hvor børnene kan opleve tryghed og nærhed. I den forbindelse er alle nyanlagte institutioner opført med grupperum og fællesrum, hvor der er mulighed for at dele børnegrupperne op i mindre grupper og dermed skabe et godt udviklingsmiljø for alle børn i daginstitutionerne.

KL anfører, at der på grund af faldende børnetal de seneste år har været en generel udvikling hen imod mindre brug af dagpleje og vuggestuer og mere brug af aldersintegrerede institutioner. Trods denne udvikling er der fortsat store forskelle på, hvordan kommunerne hver især har organiseret dagtilbudsstrukturen. KL har opgjort antal 0-5 årige indskrevne pr. aldersintegreret institution i samtlige kommuner i årene 2012, 2013 og 2014 i forbindelse med udgivelsen af publikationerne "Kend din kommune" i 2014, 2015 og 2016. Opgørelsen kan se i vedlagte bilag 1.

Nedenstående tabel viser udviklingen i den gennemsnitlige institutionsstørrelse i Frederiksberg Kommune for kommunale og selvejende institutioner i årene 2005, 2009 og 2016. Antallet af indskrevne børn i de pågældende år er beregnet som et gennemsnit over

hele året. Data for 2017 er ikke medtaget, da der på nuværende tidspunkt kun kendes antallet af indskrevne børn i årets første fire måneder.

Institutionstype	2005	2009	2016
Integrerede Institutioner	78	96	112
Vuggestue	33	41	47
Børnehave	32	28	42

*Aktuelt har Frederiksberg følgende kommunale og selvejende institutioner: 44 integrerede institutioner, 1 vuggestue og 1 børnehave.

7. Forvaltningen bedes komme med konkrete forslag til, hvordan de enkelte daginstitutioner kan gives bedre normeringsrammer, herunder et økonomisk estimat herfor

Normeringen i dagtilbud vil kunne øges ved tilførsel af flere stillinger. Såfremt normeringsniveauet i i Frederiksberg hæves til eksempelvis 4 fuldtidsstillinger pr. vuggestuegruppe (mod de nuværende 2,9) og 3,6 fuldtidsstillinger pr. børnehavegruppe (mod de nuværende 2,7) vil meromkostningen udgøre 127 mio. kr. årligt - fordelt med 95 mio. kr. finansieret af kommunen og 32 mio. kr. finansieret af øget forældrebetaling. En sådan normering vil svare til 3 vuggestuebørn pr. fuldtidsstilling tilknyttet børnegruppen og 6 børnehavebørn pr. fuldtidsstilling tilknyttet børnegruppen. Der vil kunne gøres en stor variation af normeringsberegninger - afhængig af åbningstid, børnegruppens størrelse og ønsket om barn / voksen ratio.

Økonomi

Ingen

Borgmesterpåtegning

Ingen

Behandling

Børneudvalget, Kommunalbestyrelsen

Historik

Indstilling 8. maj 2017, pkt. 38:

Børne- og Ungeområdet indstiller, at Børneudvalget oversender besvarelsen til Kommunalbestyrelsen.

Indstilling 8. maj 2017, pkt. 38:

Børne- og Ungeområdet indstiller, at Børneudvalget oversender besvarelsen til Kommunalbestyrelsen.

Bilag 1 Antal indskrevne i integrerede institutioner

Bilag 2 Sygefravær i dagtilbud

Pkt. 51 Orientering om pædagogisk tilsyn i dagtilbud

Resume

På baggrund af forespørgsel fra rådmand Margit Ørsted om kommunens pædagogiske tilsyn i dagtilbud, har forvaltningen udarbejdet en beskrivelse af, hvordan henholdsvis et anmeldt og et uanmeldt tilsyn bliver tilrettelagt og gennemført.

Indstilling

Børne- og Ungeområdet indstiller, at Børneudvalget tager orienteringen om pædagogisk tilsyn i dagtilbud til efterretning.

Sagsfremstilling

Rammen for det pædagogiske tilsyn

Kommunalbestyrelsen har jf. Dagtilbudslovens § 5 pligt til at føre tilsyn med dagtilbud, som er beliggende i kommunen. Det pædagogiske tilsyn udføres i praksis af dagtilbudsafdelingens pædagogiske konsulenter jf. "Retningslinjer for tilsyn med Frederiksberg Kommunes dagtilbud", som er godkendt i Børneudvalget og i Kommunalbestyrelsen i 2010. Der udføres årligt et anmeldt og et uanmeldt tilsynsbesøg i hvert dagtilbud. Forvaltningen har i maj 2016 forelagt en sag for Børneudvalget om den viden om kvaliteten i dagtilbud i kommunen, som er indhentet via det pædagogiske tilsyn. Skabeloner som benyttes i forbindelse med tilsyn er vedlagt som bilag til denne sag, og Børneudvalgets medlemmer har til enhver tid mulighed for at læse tilsynsrapporterne, som kan findes på et fælles drev, O-drevet.

Anmeldte tilsyn

Det anmeldte tilsyn er berammet til at vare ca. 3 timer. Det udføres af en pædagogisk konsulent, der har et indgående kendskab til institutionen. Forud for det anmeldte tilsyn udfylder dagtilbuddets ledelse et skema kaldet "tilsynsforberedelsen" (se bilag), som indeholder faktuelle oplysninger om personalenormering, sygefravær, personalets kvalifikationer, sprog vurderinger, personaleomsætning mv. Tilsynsforberedelsen justeres hvert år, så det sikres, at den indeholder oplysninger om relevante lovpligtige og lokalt politisk vedtagne indsatsområder. "Tilsynsforberedelsen" suppleres desuden efter behov fx med "Tjekliste for arbejdet med pædagogiske læreplaner" (se bilag). Den pædagogiske konsulent gennemlæser "tilsynsforberedelsen" og de seneste tilsynsrapporter samt orienterer sig på dagtilbuddets hjemmeside. Ud fra den indsamlede viden, udfærdiger den pædagogiske konsulent dagsorden for tilsynsbesøget, der som minimum består af ti fastsatte punkter til drøftelse mellem den pædagogiske konsulent og dagtilbuddets ledelse. Tilsynet gemmenføres dels ved dialog mellem ledelse og pædagogisk konsulent og dels ved en rundvisning i dagtilbuddet, hvor de fysiske forhold besigtiges. Forberedelsen af det anmeldte tilsyn er af stor vigtighed, fordi herved muliggøres der et fokuseret tilsyn, hvor institutionen kan redegøre for, hvordan der arbejdes med de mål og forpligtelser, der gældende for dagtilbud i Frederiksberg Kommune.

Uanmeldte tilsyn

Det uanmeldte tilsyn er berammet til at vare ca. en time. Det udføres af en pædagogisk konsulent, som ikke er tilknyttet dagtilbuddets ledernetværk og dermed ikke udfører de anmeldte tilsyn i samme dagtilbud. Den pædagogiske konsulent observerer den pædagogiske praksis sammen med en ledelsespersone fra dagtilbuddet. Undervejs er der mulighed for at stille uddybende spørgsmål og til at drøfte udviklingspotentialer i dagtilbuddet. Forud for tilsynsbesøget orienterer den pædagogiske konsulent sig i de seneste tilsynsrapporter og er opmærksom på at vurdere, om dagtilbuddet har fulgt op på de anbefalinger og indsatsområder, som den pædagogiske konsulent er kommet med. Et konkret eksempel kan være, at hvis der har været fokus på udvikling af det pædagogiske indhold i måltidet, så er den pædagogiske konsulent særligt opmærksom på at lave observationer af, hvordan der arbejdes pædagogisk fx ses der i spisesituationer efter følgende:

- Selvhjulpethed - Giver de voksne muligheder for at understøtte selvhjulpethed ved at børnene selv kan hælde vand op fra mindre kander og selv kan øse mad op.
- Sprogudvikling - Understøtter de voksne børnenes muligheder for at indgå i sociale relationer og få udviklet deres sprog ved at de voksne lægger op til rolige samtaler i mindre grupper.
- Omverdensforståelse - Hjælper de voksne børnene til at få sat ord på, hvilken mad de spiser og hvor maden kommer fra.

- Børnemiljø - medvirker valg af møbler og bordenes placering til at børnene kan få den fornødne opmærksomhed på måltidet. Er opdækningen og maden præsentabel og æstetisk indbydende.
- Relationsdannelse - sidder voksne og børn placeret så de børn, der har brug for hjælp kan få den uden forstyrrelser. Er de voksne nærværende og imødekommende overfor børnene. Undgår de voksne samtale med hinanden hen over hovederne på børnene.

Institutionen kender selvsagt ikke tidspunktet for uanmeldt tilsyn på forhånd.

Øvrig viden, der indgår i tilsynet

Den viden om dagtilbuddenes udvikling og kvalitet, som de pædagogiske konsulenter får på de to årlige tilsynsbesøg, står ikke alene. Forvaltningen får også viden om kvalitet, udvikling og eventuelle udfordringer i de enkelte dagtilbud gennem det øvrige tætte samarbejde med dagtilbuddene fx via ledermøder, løbende sparring af dagtilbuddenes ledelser, deltagelse på personalemøder, udviklingsarbejder, kursusafholdelse (senest kurser i inkluderende praksis, kurser i forbindelse med implementering af Mønsterbryderindsatsen og praktikvejlederkurser), netværksarbejde (fx ledernetværk, sprogpædagognetværk, samarbejde om overgang til skole og fritidstilbud og digitaliseringsnetværk). Derudover får forvaltningen viden om dagtilbuddene via forældrehenvendelser, Børneudvalgets dialogmøder, kurser for forældrebestyrelsesmedlemmer og brugerundersøgelser - herunder forældretilfredshedsundersøgelser.

Løbende kvalitetsudvikling

I 2014 foretog forvaltningen en større administrativ revidering af samtlige dokumenter, som benyttes i forbindelse med de pædagogiske tilsyn. Formålet med revideringen er, at tilsynene gennemføres mere målrettet og i samme form uafhængigt af den enkelte pædagogiske konsulent. Den mere systematiske måde at føre tilsyn på, er på nuværende tidspunkt blevet gennemført ved tre anmeldte og to uanmeldte tilsyn. Forvaltningen har fokus på fortsat at udvikle det pædagogiske tilsyn for at sikre, at det er et brugbart dialogbaseret værktøj til dagtilbuddenes forløbende udvikling af den pædagogiske kvalitet. Tilbagemeldingerne fra lederne viser, at de oplever en større grad af sammenhæng mellem anmeldte og uanmeldte tilsyn, at de pædagogiske konsulenters vurderinger og anbefalinger er tydelige, samt at de i højere grad bliver mødt med samme krav og forventninger.

Det vurderes årligt, om der er behov for administrative justeringer for at tilsynet skal opleves nyttigt og meningsgivende for lederne. Eksempelvis har ledernes tilbagemeldinger resulteret i følgende justeringer:

- Både leder, souschef og eventuel afdelingsleder deltager nu i de anmeldte tilsyn. Dette giver flere input og et bredere perspektiv.
- Leder eller souschef følges med den pædagogiske konsulent, når der foretages observationer af den pædagogiske praksis på de uanmeldte tilsyn. Dette medvirker til at tilsynet bliver dialogbaseret.
- Rammen for tilsynet er sat ind først i rapporterne for både uanmeldt og anmeldt tilsyn. Medvirker til at tydeliggøre grundlaget for tilsynet og sammenhæng mellem de to typer rapporter.
- Kort sammenfatning af konsulentens vurdering samt aftaler og opfølgning beskrives først i rapporter fra uanmeldte tilsyn. Medvirker til at give et overblik og et overordnet billede af dagtilbuddet.
- Ledelsen får rapporter til gennemsyn før de gøres endelige. Dagtilbuddet får mulighed for at komme med forslag til rettelser, hvis formuleringer er uklare.

Fortsat udvikling af det uanmeldte tilsyn

På baggrund af, at der på nuværende tidspunkt er udført to uanmeldte tilsynsbesøg i hvert dagtilbud efter den reviderede tilsynsmodel, har forvaltningen planlagt en evaluering af metoden. Forvaltningen er opmærksom på, at yderligere administrative justeringer kan bidrage til at rapporterne fra de uanmeldte tilsyn bliver endnu mere brugbare. Fx arbejdes der aktuelt med nye måder at udforme rapporterne på, så anbefalinger og konklusioner gøres mere tydelige.

Hvis evalueringen tilsiger det, vil forvaltningen fremlægge et forslag for Børneudvalget til justering af de politisk vedtagne "Retningslinjer for tilsyn med Frederiksberg Kommunes dagtilbud".

Økonomi

Ingen

Borgmesterpåtegning

Nej

Behandling

Børneudvalget

[Anmeldt tilsyn Tilsynsforberedelse 2017](#)

[Tjekliste for arbejdet med læreplaner](#)

[Dagsorden - Anmeldt tilsyn](#)

[Anmeldt tilsyn rapport](#)

[Uanmeldt tilsyn - rapport](#)

[Pkt. 52 Udmøntning af legepladspuljen 2017](#)

Resume

Børneudvalget har tidligere årligt udmøntet en pulje på 1 mio. kr. til legepladsforbedring, senest i 2015. Midlerne fordeles efter en overordnet plan for forbedring af legepladserne besluttet i Børneudvalget og efter konkrete ønsker fra institutionerne. Magistraten besluttede den 6. marts 2017, i forbindelse med udmøntning af resten af den udisponerede anlægspulje, at fremrykke 1,0 mio. fra de i 2018 afsatte midler til legepladspuljen til udmøntning i 2017. Udvalget skal med indeværende indstilling udmønte 1,0 mio. fra legepladspuljen.

Indstilling

Børne- og Ungeområdet indstiller, at puljen til renovering af legepladser på 1 mio. kr. i 2017 fordeles med: 120.000 kr. til Solmarken, 110.000 kr. til Falkonergården, 90.000 kr. til Lindehuset, 85.000 kr. til Æblehaven, 79.000 kr. til Spiloppen, 75.000 kr. til Louisegården, 70.000 kr. til Rosenhaven, 59.000 kr. til Marthagården, 58.000 kr. til Bryghuset/Hobitten, 55.000 kr. til Sankt Thomas, 48.000 kr. til Børneambassaden, 43.000 kr. til Dalgas Have, 30.000 kr. til Sneglehuset, 26.000 kr. til Planeten, 25.000 kr. til Fryden, 15.000 kr. til Planetens skovsted, 12.000 til Magnoliahuset.

Sagsfremstilling

I 2012 blev der foretaget en sikkerhedsgennemgang af alle daginstitutioners legepladser. Legepladserne blev undersøgt for, om de levede op til gældende lovgivning og standard for legepladser/legeredskaber af to eksterne legepladsinspektører. Formålet med gennemgangen var at beskrive legepladsernes tilstand samt at identificere særlige udfordringer og indsatsområder. Mangler eller deciderede fejl ved legepladserne blev i rapporterne kategoriseret.

Med den årlige legepladspulje i 2013 til 2015 på 1 mio. kr. årligt, har forvaltningen, med baggrund i udvalgets besluttede handleplan for udbedring af ovenstående fejl og mangler, i samarbejde med By, Byggeri og Ejendomme, udbedret de i rapporten beskrevne og kategoriserede problemer.

Udgangspunktet for indkaldelse af ansøgninger til dette års legepladspulje på 1 mio. kr., har derfor udelukkende haft afsæt i de indkomne ansøgninger fra institutionerne, og ikke til udbedring af de dokumenterede sikkerhedsmæssige problemstillinger, som fremgik af rapporterne.

Idet der efterfølgende er opstået nye sikkerhedsmæssige problemer med legeredskaberne, er afsættet for udmøntning af puljen, stadig primært udbedring af sikkerhedsmæssige problemer på legeredskaberne. Ligeledes er fokus med udmøntningen, tildelinger til helt nye legeredskaber, hvor en renovering af legeredskaber er omsonst. Institutioner, som er væsentligt medfinansierende i forhold til etablering af et helt nye legeredskab, vægtes ligeledes.

Med baggrund i de 18 institutioner, som har søgt om midler fra legepladspuljen 2017, beskrives i det nedenstående de 17 institutioner, der indstilles til tilskud. En uddybende oversigt over alle ansøgninger er bilagt indeværende indstilling. Tilskuddets størrelse angives i parentes:

Solmarken, Borgmester Fishersvej 12 (120.000 kr.)

Institutionen ansøger om midler til legehuse og gyngestativ. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles flere midler end det ansøgte, til et centralt koordineret legepladsprojekt i forbindelse med deres ombygning. Et samlet projekt for opbygning af en legeplads på institutionen vil være af stor betydning den fremtidige kvalitet af institutionens udeareal

Falkonergården, Falkoner Allé 130 (110.000 kr.)

Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles delvist ansøgte midler midler til ny rutsjebane samt drænet boldbane og ny belægning. Institutionen opfordres til selv at være medfinansierende. Arbejderne kan deles op.

Lindehuset, Finsensvej 82 (90.000 kr.)

Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles delvist ansøgte midler til kunstgræs på en del af udearealet, da områdets beskaffenhed begrænser de pædagogiske aktiviteter og muligheder. Institutionen opfordres til at selvfinansiere resten af arbejdet. Alternativt kan området opdeles og arbejdet udføres over to år.

Æblehaven, Nylandsvej 25B (85.000 kr.)

Institutionen ansøger om kunstgræs og dræning på et større areal af legepladsen, som ofte har vandpytter, der kan udgøre en sikkerhedsrisiko. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles delvist ansøgte midler til kunstgræs. Forvaltningen finder sammen med by- og miljøforvaltningen en løsning på dræningsproblematikken, inden kunstgræsset må etableres.

Spiloppen, N.J.Fjords Allé 15-17 (79.000 kr.)

Ønsker renovering af rådne palisader ved kanten på underlaget omkring gynger. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler.

Louisegården, Peter Bangs Vej 5 (75.000 kr.)

Institutionen ønsker at få etableret nyt cykel-/redskabsskur. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler. Institutionen blev sammenlagt i 2014, og har efterfølgende selv bekostet en større udskiftning af legereskaberne for at skabe en bedre sammenhæng på legepladsen. Tilbage er et behov for et skur til materiel.

Rosenhaven, Hortensiavej 11 (70.000 kr.)

Institutionen søger om midler til at fjerne nedslidte legeredskaber og etablere nye. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler. Redskaberne er stærkt nedslidte, og der kan aktiveres et bedre pædagogisk udeareal. Institutionen er en del af ordningen "Åbent friareal".

Marthagården, Peter Bangs Vej 5 (59.000 kr.)

Institutionen ansøger om midler til at lægge asfalt på børnenes cykelsti, da store huller gør det svært for børnene at cykle og bevæge sig. Institutionen er medfinansierede. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler.

Bryghuset, Forhåbningsholms Allé 24 (58.000 kr.)

Bryghusets legeplads har flere redskaber, som er nedslidte og i dårlig forfatning. Institutionen ønsker også etableret skur til materiel. Herudover er der behov for beskæring af træerne på legepladsen af hensyn til sikkerheden. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at der tildeles delvist ansøgte midler til bl.a. til ny sandkasse, beskæring af træer og nyt legehus.

Sankt Thomas, Rolighedsvej 23 b (55.000 kr.)

Institutionen ansøger om midler til mobilelegehuse samt redegynge. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler. Institutionen har med et begrænset udeareal og behov for at kunne oprette "beskyttede legezoner".

Børneambassaden, H.C. Ørstedesvej 19B (48.000 kr.)

Institutionen ønsker at få udskiftet deres redegynge, idet denne er nedslidt og i dårlig forfatning. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at der tildeles de ansøgte midler til ny redegynge samt underlag.

Dalgas Have, Dalgas Have 20 (43.000 kr.)

Dalgas Have har flere legeredskaber, som er nedslidte og i dårlig forfatning, herunder bl.a. koldbøttestativ, samt rutchebane. Herudover søger institutionen om nyt faldsand under legestativet. Institutionen er medfinansierende. Forvaltningen indstiller, at der tildeles de ansøgte midler til et generelt løft af legepladsens sikkerhed.

Sneglehuset, Segelckesvej 7 (30.000 kr)

Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler til ny redegynge og vedligehold af faldunderlag som udgør en sikkerhedsrisiko. Institutionen er medfinansierende.

Planeten, Solbjerg Have 4B & 10 (26.000 kr.)

Institutionen ansøger om midler til plaskebord og udvidelse af eksisterende legestativ. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles delvist ansøgte midler til vandtunnel med plaskebord, hvilket øger muligheden for pædagogiske aktiviteter med de mindste børn.

Fryden, Frydendalsvej 19 (25.000 kr.)

Institutionen ansøger om midler til vedligeholdelse af diverse legeredskaber samt underlag. Endvidere ansøges der om nyt legehus. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles delvist ansøgte midler til vedligeholdelse af diverse legeredskaber samt underlag.

Planetens skovsted, Lejrvej 47 (15.000 kr.)

Ansøger om midler til to nye legehuse på skovstedet samt vedligehold af terrassedæk. Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles delvist ansøgte midler til vedligeholdelse af råd i terrassedæk.

Magnoliahuset, Borgmester Fischers Vej 9 (12.000 kr.)

Forvaltningen indstiller, at institutionen tildeles de ansøgte midler til sandkasse/"vandbassin", der egner sig til kørestolsbrugere. Magnoliahuset, er netop flyttet tilbage til Borgmester Fischersvej 9 efter et års genhusning. Institutionen er udvidet til også at kunne modtage børn med fysiske funktionsnedsættelser, hermed bl.a. kørestolsbrugere.

Forvaltningens forslag til handleplan vedrørende fremtidige renoveringer af legepladser. Ved budgetforliget 2017 blev der politisk prioriteret midler til legepladspuljen fra 2018 og frem til 2020. Forvaltningen vil ved udmøntningen af legepladsmidlerne i 2018, fremlægge udvalget for en handleplan vedrørende en systematisk gennemgang af legepladserne, for at sikre at de alle fortsat er sikre og lever op til standarderne.

Økonomi

Udmøntningen afholdes af de fremrykkede 1,0 mio. fra 2018 som er afsat til legepladser/udeareal for dagtilbud.

Borgmesterpåtegning

Nej

Behandling

Børneudvalget

Bilag legepladspuljen 2017

Pkt. 53 Halvårlig status over igangværende byggeprojekter på Børneudvalgets område

Resume

Sagen belyser igangværende anlægsprojekter på Børneudvalgets område, samt status og tidsplan.

Indstilling

Børne- og ungeområdet indstiller,

at nærværende orientering tages til efterretning

Sagsfremstilling

Børneudvalget har bedt om en halvårlig status på igangværende byggeprojekter for dagtilbudsområdet. Sagen redegør for de enkelte anlægsprojekter samt deres status og tidsplan.

ETABLERING AF TRÅDLØST NETVÆRK I KOMMUNALE OG SELVEJENDE INSTITUTIONER

PROJEKTET

Grundet indførelsen af et børneintranet og gennem en øget brug af digitale medier og redskaber i det pædagogiske arbejde, prioriterer Dagtilbudsafdelingen i disse år at understøtte digitaliseringen på dagtilbudsområdet.

En nødvendig forudsætning for at kunne understøtte kommunens dagtilbud i at anvende IT i det pædagogiske arbejde er, at teknologien og hardware er i orden. Der er derfor afsat anlægsmidler til etablering af trådløst netværk på kommunale og selvejende institutioner på dagtilbudsområdet. Et trådløst netværk handler ikke kun om at sikre, at der er internet til de enheder, som er koblet på netværket. For at daginstitutionernes brug af digitale teknologier og medier i det pædagogiske arbejde skal give mening, er der i stigende grad behov for, at de enkelte enheder på det lokale netværk kan kommunikere med hinanden, også på tværs af teknologier og platforme.

STATUS OG TIDSPLAN

Dagtilbudsafdelingen har i samarbejde med IT-afdelingen i efteråret 2016 etableret trådløst netværk på alle kommunens institutioner. Alle 25 kommunale institutioner har nu et trådløst netværk som minimum er tilgængeligt i alle grupperummene. Der er dog enkelte steder, hvor det efterfølgende har vist sig, at det trådløse netværket ikke er tilstrækkeligt udbredt. IT-afdelingen er i gang med at afdække, samt løse problemerne.

Dagtilbudsafdelingen samarbejder aktuelt med IT-afdelingen om projektering af trådløst netværk på de 17 selvejende institutioner, som har meldt tilbage at de ønsker dette etableret. De selvejende institutioner tilkobles ikke kommunens netværk og kommunens udstyr, men tilbydes hardware der understøtter at de selvejende institutioner kan bibeholde deres netværksleverandør. Etableringen forventes færdiggjort i efteråret 2017.

Dagtilbudsafdelingen har herudover bedt IT-afdelingen undersøge hvad det kræver at etablere trådløst netværk på kommunens 7 skovsteder.

CARLSVOGNEN – RAHBEKS ALLÉ 19 – RENOVERING

PROJEKTET

Carlsvognen er en integreret institution med 29 vuggestuebørn og 51 børnehavebørn. Institutionen har dels til huse i en gammel villa og dels i en pavillon. Hovedbygningen er opført i 1858 og udgør 294 m². Institutionen fik i sommeren 2016 en ny pavillon, som udgør 150 m². Den oprindelige plan for udbygningen var at udvide kapaciteten i Carlsvognen med 68 pladser ved at etablere en ny tilbygning til huset. Ombygningen skulle omfatte 9 grupperum, elevator, fællesrum, liggehal samt en tag-legeplads. Herudover var planen at etablere et nyt produktionskøkken, personalefaciliteter samt fælles aktivitetsrum.

Nybyggeriet var planlagt til igangsættelse ultimo 2016 og med ibrugtagning af institutionen primo 2018, men blev i forbindelse med budgetforhandlingerne for 2017 udskudt på grund af, at efterspørgslen efter pladser var mindre drastisk stigende end de tidligere prognoser forventede. I lyset af, at huset først ville blive ombygget og renoveret senere, var der imidlertid et akut behov for at udskifte den gamle pavillon, bl.a. med baggrund i dårligt indeklima. Herudover var det nødvendigt at etablere en lift til transport af mad for at imødegå et påbud fra arbejdstilsynet. Begge projekter blev således gennemført i 2016.

STATUS OG TIDSPLAN

Den seneste befolkningsprognose har vist, at behovet for pladser først er fremtrædende i 2024 og således blev Børneudvalget den 8. maj 2015 forelagt en sag, hvor det blev indstillet, at udvidelsen af Carlsvognen udgår af anlægsplanen (hvor der var afsat cirka 31 mio. kr.). Samtidig søges en bevilling til at fremrykke 0.6 mio. kr. til at projektere en renovering af Carlsvognen. Projektet omfatter bl.a. facaderenovering, vinduer, nyt produktionskøkken, akustik, malerbehandling, samt udearealer og selve byggeperioden tager 7-8 måneder.

CARLSVOGNEN – ANLÆG AF P-PLADSER

PROJEKTET

Køb af 6 stk. P-pladser i parkeringskælder, i beboelsesejendom Rahbeks Alle 15 der er under opførelse af Carlsberg-byen. I forbindelse med projektet for en nybygning til Carlsvognen, skulle der etableres 8 P-pladser. Heraf var der kun mulighed for at etablere 2 stk. på egen grund for at få så optimale udearealer som muligt for børnene og derfor skulle de resterende 6 P-pladser findes andet sted. I forbindelse med udarbejdelse af lokalplanen 192 for Rahbeks Alle 13-19) blev det aftalt at Frederiksberg Kommune kunne disponere over/købe 6 P-pladser i den nye P-kælder som ligger under boligbebyggelsen, som opføres af Carlsberg-byen.

STATUS OG TIDSPLAN

P-kælderen forventes klar til brug i 2018. Kommunen har i efteråret 2016 fremsendt købsaftale til Carlsberg Byen og har afventet den videre dialog om sagen. I lyset af, at behovet for udbygning af pladser først er fremtrædende i 2024 og at udvidelsen af Carlsvognen ikke gennemføres, anbefaler forvaltningen at sagen vedrørende køb af P-pladser ikke gennemføres og at der indledes dialog med Carlsberg om dette. Stillingtagen hertil vil skulle ske i forbindelse med behandling af anlægsplanen for 2018-2021.

MAGNOLIAHUSET – UDBYGNING AF SPECIALINSTITUTIONEN

PROJEKTET

Specialinstitutionen Magnoliahuset er beliggende på Borgmester Fischers Vej 9. Udover de 24 pladser til børn med psykiske funktionsnedsættelser, blev specialinstitutionen i foråret 2017 udvidet med i alt 10 pladser til børn med fysiske funktionsnedsættelser. De fysiske rammer indeholder blandt andet 2 grupperum, et sanserum, rum til ergoterapi/fysioterapi og talepædagogik. Derudover en personalestue, 2 badeværelser, garderober, gangarealer og depoter til materiel, lifte og andet udstyr.

STATUS OG TIDSPLAN

Projektet er afsluttet og har fulgt tidsplanen. Der blev afholdt indvielse af projektet den 6. april 2017.

Der pågår enkelte arbejder med mangeludbedring. Samtidig pågår proces med etablering af sedum på tagfladen, hvilket var et projekt der i første omgang blev fravalgt af hensyn til projektets økonomi. Det har efterfølgende vist sig, at det kan rummes i projektet alligevel.

PULJEN TIL LEGEPLADSER

PROJEKTET

Puljemidlerne er tiltænkt legepladsforbedringer, herunder indkøb af nye legeredskaber eller reparationer legeplads, som institutionerne ikke er i stand til at afholde af eget budget.

Den nuværende prioritering af puljemidler baserer sig på, at der i 2012 blev foretaget en sikkerhedsgennemgang af alle kommunale og selvejende daginstitutioners legepladser og der er de seneste år gennemført et større antal udbedringsarbejder, som har været prioriteret med de mest akutte projekter først.

STATUS OG TIDSPLAN

Dagtilbudsafdelingen har i samarbejde med BBE foretaget en prioritering af de sidste arbejder (fra budget 2015) og disse arbejder blev gennemført i 2016. Der resterer 200.000 kr. som forventes afholdt i 2017.

Der er fremadrettet afsat en pulje på til legepladsforbedringer i 2018, 2019 og 2020. Heraf er der fremrykket en mio. kr. til 2017 til legepladsforbedringer som alle kommunens institutioner kan søge. Forvaltningen vil i en separat sag forelægge disse disponeringer til børneudvalgets beslutning.

Det er forvaltningens forventning at alle legepladserne igen i 2019 skal have udført en sikkerhedsgennemgang og de fejl og mangler som udgør en sikkerhedsrisiko udbedres.

SOLMARKEN – TILBYGNING TIL EKSISTERENDE DAGINSTITUTION

PROJEKTET

Der opføres en tilbygning med 2 grupperum og et produktionskøkken i forlængelse af Solmarkens hovedbygning. Dertil bygges en liggehal samt en forbindelsesgang til en eksisterende fritliggende bygning med grupperum. Der foretages mindre ombygninger i hovedbygningen som følge af tilbygningen og funktionsændringer i huset. Ombygningen vil samtidig skabe en god børnesammensætning i huset og et bedre flow og lettere arbejdsgange i bygningen. Huset, vil, efter ombygningen kunne rumme op til 6 børnegrupper, svarende til minimum 36 vuggestue og 66 børnehavebørn.

STATUS OG TIDSPLAN

Byggeriet er i gang og forventes klar til indflytning i august 2017. Der blev afholdt rejsegilde i februar 2017. Tagarbejder og isætning af vinduer færdiggøres i maj måned. Aflevering og mangeludbedring forventes gennemført i slutningen af juni og begyndelsen af juli. Udearealerne forventes udført i juli måned.

Økonomi

Ingen.

Behandling

Børneudvalget

[Oversigt økonomi Børneudvalget maj 2017](#)
[Pkt. 54 Brugertilfredshedsundersøgelser 2016](#)

Resume

Udvalget besluttede den 20. februar 2017 at sende resultaterne af brugertilfredshedsundersøgelsen 2016 i høring i brugerbestyrelserne med høringsfrist 2. maj 2017. I sagen sammenfattes institutionernes tilbagemeldinger og gives en oversigt over initiativer som brugerbestyrelserne har igangsat.

Indstilling

Børne- og Ungeområdet indstiller, at

- 1) Børneudvalget tager orienteringen til efterretning
- 2) Undervisningsudvalget tager orienteringen til efterretning

Sagsfremstilling

Baggrund

Børneudvalget og Undervisningsudvalget godkendte den 29. februar 2016 gennemførelsen af en brugertilfredshedsundersøgelse i dagtilbud og i folkeskolen som opfølgning på brugertilfredshedsundersøgelsen fra 2012 baseret på det fælleskommunale koncept for brugertilfredshedsundersøgelser som er udviklet af Kommunernes Landsforening (KL) i samarbejde med Ministeriet for Børn og Undervisning. Udvalgene besluttede at give brugerbestyrelserne mulighed for, at stille indtil to lokale spørgsmål, der kan belyse temaer som optager brugerbestyrelsen. Den 19. september 2016 godkendte udvalgene brugerbestyrelsernes forslag til lokale spørgsmål. Ved tilrettelæggelsen af undersøgelsen blev hovedkonklusionerne fra frafaldsanalysen som Børneudvalget fik forelagt 27. oktober 2014 ([Sag 102](#)) lagt til grund. Den 5. januar 2017 blev undersøgelsen lukket for besvarelser og den 20. februar 2017 fik udvalgene en foreløbig orientering om resultaterne af brugertilfredshedsundersøgelsen. Udvalgene besluttede at bede brugerbestyrelserne forholde sig til fire spørgsmål:

1. Hvilke overvejelser giver resultatet anledning til?
2. Hvilke forhold mener institutionen der ligger til grund for resultaterne?
3. Hvilke tiltag er allerede iværksat, som forventes at få effekt på resultaterne?
4. Giver resultatet anledning til konkrete handlinger her og nu?

Til støtte for brugerbestyrelsernes drøftelser modtog institutionerne en rapport med institutionens egne resultater, én rapport med institutionens egne resultater brugertilfredshedsundersøgelsen fra 2012 samt rapporten med de samlede resultater af brugertilfredshedsundersøgelsen 2016 (Del 1) som forelå til udvalgenes behandling i mødet 20. februar 2017.

Ved høringsfristens udløb den 2. maj 2017 var der indkommet høringssvar fra 12 skoler og 30 dagtilbud.

Skolernes høringssvar er sammenfattet i bilag 1 og og skolernes fulde høringssvar i bilag 2. Dagtilbuddenes høringssvar er sammenfattet i Bilag 3 og dagtilbuddenes fulde høringssvar i Bilag 4.

I det følgende redegøres tematisk for de indkomne høringssvar.

Generelt

Brugertilfredshedsundersøgelsen har givet anledning til mange gode diskussioner i bestyrelserne og bliver på et informeret grundlag anledningen til iværksættelse af små som store tiltag. Som en institution udtrykker det: " (Brugertilfredshedsundersøgelsen) har givet bestyrelsen en række relevante indsigter, der giver anledning til interessante drøftelser enkelte nye initiativer". En skolebestyrelsesformand skriver "Skolebestyrelsen har arbejdet grundigt med undersøgelsen. Vi har haft gode drøftelser og refleksioner på baggrund af arbejdet med undersøgelsen". Brugertilfredshedsundersøgelsen har også inspireret institutioner til at udforske "best practice" blandt de frederiksbergske institutioner. Som en skolebestyrelse skriver "...det kunne give god mening at snakke med Lindevangskolen der som en af de eneste skoler er steget fra 2012 til 2016 eller med Skolen på Duevej, der har den højeste tilfredshed i 2016 målingen" og en forældrebestyrelse skriver "Bestyrelsen vil gerne erfaringsudveksle med de institutioner som har bemærkelsesværdig gode resultater i undersøgelsen, herunder Børnehaven Brumbazzen, og Børneringens Børnehus Elverhøj".

Om Undersøgelsen

Flere høringssvar tilkendegiver, at der bør udsendes ét spørgeskema for hvert barn. I flere høringssvar peges endvidere på, at formuleringerne i KL's nationale spørgeramme ikke altid er sprogligt dækkende i forhold til frederiksbergske forhold. En forældrebestyrelse skriver at "det kan diskuteres om frekvensen på fire år mellem brugertilfredshedsundersøgelserne er anvendelig i praksis" medens skolebestyrelsen ved Tre Falke Skolen foreslår at undersøgelsen ligger senere, således at forældrene til deres 10. klasses elever har nået at lære skolen at kende. Flere forældrebestyrelser udtrykker bekymring for den lave svarprocent og dermed undersøgelsens repræsentativitet og foreslår at der gøres en større indsats for at hæve svarprocenten.

En skolebestyrelse anfører, at den vil supplere brugertilfredshedsundersøgelsen med kvantitative fokusgruppeinterviews som værktøj til at fortolke og blive klogere på en kritik der er rejst af skolens ledelse, medens andre bestyrelser tilkendegiver, at de vil gennemføre egne supplerende brugertilfredshedsundersøgelser.

Forvaltningen vurderer, at fordelene ved at følge anbefalingerne i frafaldsanalysen fra 2013 om ét samlet spørgeskema, ikke modsvarer brugernes ønske og vil derfor fremover tilrettelægge undersøgelserne med ét skema for hvert barn. For de institutioner som vil lave supplerende undersøgelser, stiller Frederiksberg Kommune værktøjet SurveyXact gratis til rådighed. Anvendelsen af den gennemtestede nationale spørgeramme fra Kommunernes Landsforening er en forudsætning for, at resultater fra Frederiksberg Kommune kan gøres tilgængelige på tilfredshedsportalen.dk og dermed indgå i mellemkommunale sammenligninger. Forvaltningen anbefaler derfor, at spørgerammen fastholdes, men at eventuelle uklarheder håndteres i rammesætningen af brugertilfredshedsundersøgelsen. Endelig beslutning om koncept og spørgeramme træffes, når udvalgene godkender rammerne for næste brugertilfredshedsundersøgelse der som udgangspunkt finder sted i 2020.

En forældrebestyrelse anbefaler børneudvalget "at medtage relation med ledelsen i undersøgelsen, idet evaluering af resultater på dette punkt kun kan tages ud fra forældrenes eventuelle brug af kommentarfeltet. Dette er ikke hensigtsmæssigt". Dette ønske kan imødekommes hvis udvalget ønsker det.

Frederiksberg Kommune gennemfører som udgangspunkt én brugertilfredshedsundersøgelse og én borgerundersøgelse i hver valgperiode, altså en frekvens på fire år, dog således at det med aftalen om Frederiksberg Kommunes Budget for 2015 ekstraordinært blev aftalt at gennemføre Borgerundersøgelsen hvert andet år som forsøg. Forvaltningen anbefaler at fastholde den fireårige frekvens for brugertilfredshedsundersøgelserne på dagtilbud og skole

og istedet understøtte institutioner der har behov for supplerende brugertilfredshedsundersøgelser midtvejs i perioden i dette.

Dagtilbud

Brugertilfredshedsundersøgelsen peger på tre tværgående temaer hvor der skal sættes ind, hvis brugertilfredsheden skal forbedres:

1. Forældrenes efterspørgsel på, at personalet har tid til deres barn
2. Forældrenes efterspørgsel på stabilitet i forhold til personalet omkring deres barn
3. Forældrenes ønske om at være inddraget

Forældrebestyrelserne tilkendegiver næsten samstemmende, at mere tid til børnene, ligger uden for deres handlemulighed, men peger på behovet for at normeringerne hæves. En forældrebestyrelse peger på, at hvis de kunne vælge "vil vi gerne have flere timer til børnetid, og mindre tid til administrativt arbejde" og peger på "unødige registrering, dokumentation o.lign." som en mulighed for at skabe mere børnetid.

Mange forældrebestyrelser har drøftet, hvordan der kan skabes stabilitet i forhold til personalet omkring barnet, noget som efterspørges af forældrene og hvor mange institutioner føler sig udfordret. Flere institutioner peger på, at de mange elever, praktikanter, nyttejobbere m.fl. selvom der er stabilitet i det faste personale, kan medvirke til oplevelsen af ustabilitet. Brugertilfredshedsundersøgelsens resultater har også givet anledning til drøftelser i forældrebestyrelsen om tilrettelæggelse af rekrutteringen, om arbejdets organisering og indsatser til nedbringelse af sygefraværet som værktøjer til at skabe større stabilitet. Forældrebestyrelserne peger næsten samstemmende på behovet for at styrke informationen om ændringer i personalet omkring barnet.

Forældrene ønsker at følge med i deres børns hverdag. I flere forældrebestyrelser har brugertilfredshedsundersøgelsen givet anledning til drøftelser af, hvordan dette kan ske og herunder, hvordan forældrene informeres om den pædagogiske praksis og hvordan institutionens politikker, herunder mad- og måltidspolitikken og bevægelsespolitikken kan formidles bedre. Nogle institutioner væger at styrke brugen af Infoba som grundlag for informationen og en institution har oprettet arbejdsgrupperne "En nemmere hverdag" og "Inkluderende praksis", som ligeledes kan komme med gode idéer til at fremme samarbejdet

mellem forældre og personalet". Andre peger på virksomhedsplanen som omdrejningspunkt for formidlingen af pædagogisk praksis.

Det er sammenfattende forvaltningens vurdering, at størstedelen af høringssvarene indeholder konkrete initiativer, der arbejdes med lokalt og som kan forventes at have en positiv indflydelse på brugertilfredsheden fremadrettet.

Folkeskolen

Brugertilfredsheden i Frederiksberg Kommune er, som for resten af landet, påvirket i nedadgående retning af folkeskolereformen, der vil være under implementering frem til 2020 og stadig på mange områder betyder forandringer der skal finde deres endelige form. Brugertilfredshedsundersøgelsen peger på tre tværgående temaer, hvor der skal sættes ind, hvis brugertilfredsheden skal forbedres:

1. Forældrenes efterspørgsel på mål for deres barns læring
2. Forældrenes efterspørgsel på, at elevplanen bliver et omdrejningspunkt for kommunikationen omkring barnet
3. Forældrenes vurdering af skolernes fysiske rammer

Forældrene efterspørger mål for deres børns læring, noget som overordnet er forankret i elevplanen og mere løbende i dialogen mellem lærer og forældre. Der er igangsat en revitalisering af MinUddannelse, som indebærer en systemmæssig understøttelse af såvel elevplanen som den løbende dialog om progression i læring. Flere skolebestyrelser tilkendegiver, at det forventes at påvirke brugertilfredsheden positivt. Samtidig peges der på "tydelige udmeldinger fra ledelsen om, hvad man kan forvente som forældre". Flere skolebestyrelser peger herudover på styrket anvendelse af Tabulex, nyhedsbreve og kommunikationspolitikker som værktøjer der kan forbedre brugertilfredsheden på området.

Brugertilfredshedsundersøgelsen viser, at mange skoler er udfordret på de fysiske rammer. Det gælder pladsen herunder udearealer, det forhold at flere skoler er delt på flere matrikler, vedligeholdelsesstandarden og brugen af lokalerne. Flere skolebestyrelser tilkendegiver, at de ikke har handlemuligheder på området, da skolernes egne vedligeholdelsesbudgetter ikke er tilstrækkelige til at genoprette eventuelle vedligeholdelsesefterslæb. Skolen på Duevej peger herudover på, at vedligeholdelse af totalfredede bygninger er særligt dyre, et forhold der ikke

medtages i ressourceudmeldingen. Nogle skolebestyrelser forventer, at afslutningen af byggeprojekter vil bidrage til at forbedre brugertilfredsheden, medens andre peger på fortsatte kapacitetsproblemer. Flere skolebestyrelser peger på, at overgangen fra indskolingen til mellemtrinnet udfordres af, at de to afdelinger er placeret i forskellige bygninger og kravene til lokalerne ændres. På mellemtrinnet stiger behovet for, at der er pausearealer og steder til gruppearbejde. Andre peger på at kombinationslokaler, der fordrer hyppige om-møbleringer og vandreklasser udfordrer brugertilfredsheden.

Flere skolebestyrelserne peger på, at de har iværksat initiativer der skal styrke synergierne mellem sfo og klub.

Trivslen på skolerne adresseres i flere høringssvar og der er taget flere initiativer der skal styrke trivslen, initiativer der går fra analyse af de nationale trivselsmålingers resultater på klasseniveau og årgangsniveau, revitalisering af skolens trivsels- og mobbepolitik til projekter som "Venner i gården" og "En god kammerat - nej til mobning".

Mange skolebestyrelser har i forlængelse af brugertilfredshedsundersøgelsen, taget initiativ til at revitalisere Mad- og måltidspolitikker og bevægelsespolitikker, som for skolernes vedkommene ofte daterer sig tilbage fra 2008/09. På flere skoler følges dette op at et særligt fokus på mellemtrin/udskoling, bevægelseskoordinatorer m.v. En skolebestyrelse efterspørger muligheden for at tilbyde skolemad.

Økonomi

Ingen

Borgmesterpåtegning

Ingen

Behandling

Børneudvalget, Undervisningsudvalget

[Bilag 1 - Oversigt \(Endelig\)](#)

[Bilag 2 - Skolernes høringssvar samlet](#)

[Bilag 3 - Oversigt over dagtilbuds høringssvar \(Endelig\)](#)

[Bilag 4 - Høringssvar fra dagtilbud samlet](#)

[Pkt. 55 Sigtepunkter i effektiviseringsarbejdet til budget 2018](#)

Resume

I forbindelse med Magistratens behandling af sagen om "Oplæg om budgetprocesser" den 28. november 2016 (sag nr. 426), blev forvaltningen anmodet om at forelægge sigtepunkterne i budgetarbejdet inden sommerferien.

Denne sag gennemgår de sigtepunkter og temaer, som forvaltningen arbejder med i effektiviseringsarbejdet til budget 2018.

Sagen skal ses i sammenhæng med 1. finansielle orientering, hvor de foreløbige økonomiske rammer for budget 2018 – 2021 opgøres.

Indstilling

Direktionen indstiller til Børneudvalget, at sigtepunkterne i effektiviseringsarbejdet tages til efterretning.

Sagsfremstilling

Som en del af den årlige budgetproces arbejder Frederiksberg Kommune med et effektiviseringsprogram. Effektiviseringsprogrammets formål er at skabe rum til omprioriteringer indenfor de eksisterende rammer og imødegå eventuelle effektiviseringsbehov som følge af strammere økonomiske rammer.

Udgangspunktet for effektiviseringsarbejdet er de økonomiske rammer, der opgøres i forbindelse med 1. finansielle orientering.

Fortsat behov for effektiviseringer til budget 2018

En række forhold gør, at der til budget 2018 fortsat er behov for et effektiviseringsprogram. Bl.a. kan nævnes Moderniserings- og Effektiviseringsprogrammet, som er aftalt mellem Regeringen og KL, behovet for omprioriteringer for lokalt at skabe et politisk prioriteringsrum til budgetforhandlingerne, finansiering af udgiftspres på udvalgte områder m.m. Disse forhold betyder, at en andel af det råderum, der frigøres gennem effektiviseringer, forbliver i kommunen, og omprioriteres til andre områder i forbindelse med budgetforhandlingerne.

Foreløbigt måltal for effektivisering af serviceudgifterne

Med rammerne opgjort i 1. finansielle orientering har det været muligt at opgøre et foreløbigt effektiviseringsbehov.

Måltallet for effektiviseringer til budget 2018 er efter 1. finansielle orientering på ca. 23 mio. kr. i 2018 stigende til ca. 60 mio. kr. i 2021. Måltallet er dog på nuværende tidspunkt behæftet

med nogen usikkerhed og vil fortsat løbende blive revurderet frem mod den politiske budgetproces.

Effektiviseringsprocessen

Forvaltningen påbegynder effektiviseringsarbejdet i foråret, hvor fagområderne igangsætter deres arbejde med at afdække områder, hvor der er et effektiviseringspotentiale ud fra en effekttilgang. En vigtig del i effektiviseringsarbejdet er en tidlig involvering af MED-systemet, hvor processen fra start inddrager de decentrale enheder og MED-udvalgene på alle niveauer i organisationen. På denne måde sikres det, at områdernes MED-udvalg får mulighed for tidligt at komme med input til budgetprocessen.

Herefter arbejder forvaltningen videre med effektiviseringsprogrammet resten af foråret og henover sommeren. Én af milepælene i effektiviseringsarbejdet er økonomiaftalen, som forventes indgået mellem KL og regeringen medio juni. Herefter er det muligt at opgøre effektiviseringsbehovet mere præcist, da de økonomiske rammer for 2018 efterfølgende er kendt.

Effektiviseringsforslagene offentliggøres på kommunens hjemmeside den 22. august 2017, hvilket er dagen efter Magistratens behandling af 2. finansielle orientering.

Sigtepunkterne i effektiviseringsarbejdet

Forvaltningen har arbejdet med de overordnede temaer i effektiviseringsarbejdet i et par måneder, og med 1. finansielle orientering er de foreløbige rammer for budget 2018 skitseret. Det betyder, at effektiviseringsarbejdet kan gå ind i næste fase, da forvaltningen nu har bedre forudsætninger for at vurdere kommunens forventede effektiviseringsbehov til budget 2018. Et mere præcist effektiviseringsbehov kan dog først opgøres henover sommeren, når konsekvenserne for Frederiksberg Kommune af en evt. kommende økonomiaftale er kendt.

I effektiviseringsarbejdet til budget 2018 arbejder forvaltningen ud fra de tre overordnede spor i kommunens effektiviseringsstrategi. De er:

1. Borgerne og erhvervslivet i centrum
2. Effektiv drift
3. Tværgående initiativer

Dertil kommer eventuelle tekniske ændringer, der indarbejdes i 1. og 2. finansielle orientering.

Spor 1: Borgerne og erhvervslivet i centrum (det borgernære fokus)

Skal vi fortsat kunne leve op til vores politiske målsætninger og overholde de skærpede økonomiske rammevilkår, skal vi turde nytænke en række af vores velfærdsydelser, så de får den størst mulige effekt for flest mulige borgere. Derfor har spor 1 fokus på:

- Hvordan kommunen med et fokus på effekt kan sammensætte velfærdsydelserne, så flest mulige borgere får størst værdi af hver krone, der investeres/anvendes.
- Hvordan kommunen med et fokus på effekt kan justere ydelser, der ikke bidrager til løsning af de fastsatte politiske mål.
- Hvordan frivillighed, erhvervsliv og civilsamfund kan bidrage til nye løsninger.

Spor 2: Effektiv drift (driftsfokus)

Spor 2 har fokus på driften af virksomheden Frederiksberg Kommune. En effektiv drift af kommunen er med til at skabe råderum inden for den fastsatte økonomiske ramme.

I effektiviseringsarbejdet fokuseres på:

- Hvordan vi udnytter vores bygningsmasse optimalt.
- Hvordan en sammenhængende administration kan understøtte de borgerrettede ydelser.
- Hvordan vi kan øge produktiviteten ved at lære af de dygtigste i kommunen (intern benchmark).
- Hvordan vi kan blive mere effektive ved at lære af andre kommuner (ekstern benchmark).
- Budgetanalyser på udvalgte områder.

Spor 3: Tværgående udvikling (tværgående fokus)

Mens en række indsatser er fagspecifikke og målrettet de enkelte sektorområder, er der tiltag, der går på tværs af koncernen. Det drejer sig i dette spor om en række tværgående indsatsområder:

- Digitalisering og ny velfærdsteknologi.

- Indkøb og konkurrenceudsættelse.
- Facility Management.
- Moderniseringsindsatser, herunder med afsæt i KL's effektiviseringskataloger samt Regeringens og KL's moderniserings- og effektiviseringsprogram (MEP).

For så vidt angår de mere udvalgsspecifikke temaer i effektiviseringsarbejdet, så arbejdes der lige nu ud fra følgende sigt punkter på de forskellige udvalg.

Magistraten

På Magistratens område arbejdes der med følgende temaer:

- Administrative effektiviseringer
- Effektiv drift
- Tekniske ændringer

Bolig- og Ejendomsudvalget

På Bolig- og Ejendomsudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Tekniske ændringer
- Vurdering af lejeniveau på erhverv

Undervisningsudvalget

På Undervisningsudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Tekniske ændringer
- Effektiv drift ved optimering af brug af lokaler
- Bedre brug af digitale læremidler

Sundheds- og Omsorgsudvalget

På Sundheds- og Omsorgsudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Øget brug af ny velfærdsteknologi
- Effektiv drift gennem optimering af arbejdsgange
- Tekniske ændringer
- Effektfokus på genoptræningsområdet

Kultur- og Fritidsudvalget

På Kultur- og Fritidsudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Effektiv drift af biblioteket
- Effektiv drift af idrætsanlæg
- Tekniske ændringer

Børneudvalget

På Børneudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Tekniske ændringer
- Plejefamilier
- Effektiv drift

Socialudvalget

På Socialudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Ny velfærdsteknologi
- Udvikling af fagsystemer
- Effektiv drift af sociale institutioner
- Tekniske ændringer

By- og Miljøudvalget

På By- og Miljøudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Effektiv drift gennem smartere opgaveløsning
- Større fokus på effekt
- Mulighed for merindtægter
- Tekniske ændringer

Arbejdsmarkeds- og Uddannelsesudvalget

På Arbejdsmarkeds- og Uddannelsesudvalgets område arbejdes der med følgende temaer:

- Omlægning af kommunale løntilskudsjob til private løntilskudsjob
- Tekniske ændringer

Effektiviseringsarbejdet er lige nu i en fase, hvor forvaltningen er ved at afdække muligheder og effekter inden for de forskellige temaer. Derfor må det forventes, at fokus vil ændres i nogle temaer, mens andre helt vil udgå. Omvendt vil der sandsynligvis komme nye temaer til, inden de endelige effektiviseringsforslag foreligger.

Økonomi

Ingen.

Borgmesterpåtegning

Ingen.

Behandling

Til orientering i Magistraten og fagudvalg den 15. maj 2017.

- [DEL](#)
- [UDSKRIV](#)

- [ABONNÉR](#)

Footer DA

Genveje

- [Kommunen](#)
- [Presserum](#)
- [Læs højt](#)
- [Ledige stillinger](#)
- [In English](#)

Frederiksberg Kommune

Frederiksberg Rådhus
Smallegade 1
2000 Frederiksberg

[Til kontaktsiden](#) CVR 11259979

Borgerservice

Kontakt

Frederiksberg Rådhus 1. sal
Smallegade 1
2000 Frederiksberg

[Send sikker Digital Post til Borgerservice for borgere](#)

[Send sikker Digital Post til Borgerservice for virksomheder](#)

Telefonisk henvendelse

Mandag – torsdag kl. 8–16
Fredag kl. 9–13

Personlig henvendelse

Mandag og torsdag kl. 9–17
Tirsdag, onsdag og fredag kl. 9–13
Lørdag, søn- og helligdage lukket

Telefon: 38 21 21 21

[Cookies](#)

[Feedback](#)
[Feedback](#)

